

Naboer i niogtredive år

Ivar Gjørup

Tegneren og forfatteren Ivar Gjørup har sammen med sin kone Gunvor Øye været nabo til Den Gamle By en stor del af deres liv. Deres tre børn voksede op i villaen ved Den Gamle By og Botanisk Have, og familien kunne på nærmeste hold følge med i livet på købstadsmuseet derovre – alt fra udrykkende brandbiler til arrige gæst og royale besøg. Ivar er manden bag tegneserien EgoLand. Dette er Ivars afskedshilsen.

Vi havde et hus i Aarhus, lige oven for Den Gamle By. Der har vi levet det meste af vores liv: Næsten fyrre år blev det til. Vi var 34 og 32, da vi flyttede ind, 73 og 71, da vi flyttede ud igen. Tre børn er vokset op i det store gule hus lige over for Helsingør Theater, og en kat levede hele sit liv i stuerne. Den var perser og lød navnet Semiramis. Nu ligger hun begravet i haven – det må man vistnok slet ikke – med sin yndlingsguldansk mellem poterne.

'Ved Botanisk Have og Den Gamle By', stod der i annoncen dengang i Aarhus Stiftstidende. Det var ingen overdrivelse. Huset er så tæt på Købstadsmuseet, at det kunne have været en del af det. Mine kolleger på Katedralskolen spøjte med den sag, husets dårlig tilstand taget i betragtning. Jorden under os er rig på plastisk ler her i området, så det ville blot kræve et lille skred nedover, mente de: Så var Viborgvej 4 indlemmet i den værdige samling af gamle huse.

Gunvor Øye og Ivar Gjørup på altanen med Den Gamle By i baggrunden. Foto Asger Christiansen, 2018.

Det lo vi meget ad i spisefrikvartererne dengang i 1979. Og i 2020 fylder huset hundrede år.

Sommeren blev uforglemmelig. Vi malede, tapetserede og byggede om, alle vinduerne blev renskrabet ned til det oprindelige friske træ fra dengang, da de håndværksfaglige krav var ufravigelige: Træ rådner ikke. Min kone havde stor mave på og stod for den del af arbejdet, skrabede og rensede og malede på ny, vi havde heldigvis også hjælp udefra. Min opgave blev at tapetsere, jeg måtte lære det først. Det lykkedes efter et par uheld. Vores søn på fem foretrak at forsvinde over til bødkeren i Den Gamle By, hvor han førte dybsindige samtaler med den gamle bødtermester, kendetegnet ved indsigtfuld tavshed hos dem begge. Men forstyrrede drengen ham ikke i arbejdet? spurgte vi bødkeren. Han nød selskabet, svarede han. Bødkere lavede tønder og kar i gamle dage, og det er fra bødkerfaget, vi har det udtryk 'at falde i staver'. Det gjorde de to så sammen på den gode måde. Den femårige tog plads på en stor tønde i rummet – den står der vistnok endnu, den er jo historisk – og fulgte fremstillingen med glubende opmærksomhed.

Hanegal

Imens indrettede vi os ovre på den anden side af vejen. Når vi holdt pause, kunne vi lege skovtur i den tilgroede have. Lillesøster kom til verden i august og blev nærmest født mellem murbrokkerne, som den murermeister sagde, der tog mål af os til kreditforeningslånet. To år efter kom den sidste. Det var hende, som mere end tre årtier senere kunne bringe sine egne to piger hjem til mormor & morfars hus, hvor de har leget i vores nydelige have med det legetøj, som vi gemte bort engang i halvfemserne. De bor i hovedstadsområdet nu – men på besøg i Jylland har de kørt i hestevogn i Den Gamle By og lyttet til landlige lyde fra genboens hønsegård.

Kykelikyy! En vinter stak hanen af, og vi måtte ringe over til museet, som sendte Laurits Hønsedreng. Sådan døbte vi ham straks, for han var på arbejde og klædt ud og skulle nu indfange dyret. Hanen spottede ham på lang afstand, i begge dette ords betydninger, kan man sige. Nutiden på vores side af vejen passede ham bedre end de historiske omgivelser, han ellers var vant til. Nætterne var kolde, og vi satte mad ud til kræet og vand i en skål. Når mørket faldt på, sneg Laurits og jeg os ned til terrassen med en sæk, mens hanen sov siddende på vores plankeværk.

Han lod sig ikke narre. Vi hørte mange gode råd om indfangning

Huset på Viborgvej 4 blev istandsat fra top til tå. "Min opgave blev at tapetsere, jeg måtte lære det først. Det lykkedes efter et par uheld", beretter Ivar. Sommeren 1979.

af undvegne haner. Til sidst fik han længsel og fløj over til sine høner igen, af egen drift, kan man vel sige. I skulle ikke have givet ham mad, sagde rådgiverne til os. Bagefter.

Sådan blev vi naboer til Den Gamle By. Da vi flyttede ind, vedtog vi med os selv, at vi altid ville værdsætte det naboskab. Det var os, der havde valgt dette turistmål som naboer, ikke omvendt. Bryder man sig ikke om mennesker, skal man vælge en anden adresse. Millioner af besøgende har lagt vejen forbi, og ikke så få af dem har gjort sig skyldige i samme forveksling – eller morsomhed – som mine kolleger på skolen: De endte oppe i haven hos os. Var det her ikke Den Gamle By? Nej, måtte vi svare på flere sprog, end vi kunne. Men japanerne nøjedes vi med at vinke til fra vinduerne en solklar efterårsdag. De var gået forkert med vilje og stod nu og fotograferede hinanden på skift foran vort æbletræ med de flotte røde danske æbler. For dem åbenbart lige så eksotisk som de yppige gule appelsiner, vi selv benoves over sydpå? Da hver eneste af dem var blevet afbildet

stående foran træet, vinkede de farvel og gik videre til næste eksotiske oplevelse, Danmarks Købstadsmuseum.

Et stenkast borte

Et stenkast fra Den Gamle By. Ejendomsmægleren kunne godt have pralet. Det gjorde han ikke. Vi har aldrig prøvet, men man kan baldre genboens ruder uden at lægge kræfter i kastet. Annoncen oplyste blot den omtrentlige beliggenhed i Aarhus, 'Ved Botanisk Have og Den Gamle By'. Vi lærte hurtigt at gøre det samme. Tag 3'eren fra bagegården, sagde vi til gæster fra København, og stå af ved Helsingør Theater: Vores hus ligger lige overfor! Der blev stille i telefonen. Min overnattende gæst var ansat ved Helsingør Gymnasium og skulle nu rejse i seks timer for at nå frem til – det var før Storebæltsbroen – Helsingør Theater?!? Alle i Århus ved, hvor dét er. Gorm vidste det ikke.

Gunvor og Ivar
faldt over salgs-
annoncen til
Viborgvej 4 i
Aarhus Stiftsti-
dende den 19.
april 1979. I an-
noncen stod der.
'Ved Botanisk
Have og Den
Gamle By'.

Teatret havde holdt flyttedag fra hans by til vores i halvtredserne. Selv nåede jeg at arbejde som scenograf derinde tre gange i alt. Så det var ganske bekvemt at have det liggende lige over gaden og ikke i Helsingør. I forvejen rendte vi ind og så alle de forestillinger, vi kunne komme af sted med, som Aarhus Sommeropera har sat op i det historiske skuespilhus. Men i 2010 var de endelig kommet i tanker om at spørge mig – det sparede dem også mange rejsepenge og hoteludgifter – og John Frandsen og jeg skabte så en opera over min tegneserie EgoLand, som jeg havde sluttet i Politiken efter 25 år. Hovedpersonen Divus Madsen døde i 2009, nu genopstod han i 2013, som guder har for vane. Det giver dyb mening, at Helsingør Theater ligger i Aarhus. Men ikke et søm måtte man hamre i scenegulvet derovre, det fik jeg klar besked om: Alle sømhuller er historiske sømhuller. Hvis operaen lavede et, var det vandalisme. Så det gjorde vi ikke.

Vejrguderne var mindre føjelige. En dag sad vi i havestuen med kig over til teatret og udsigt til skybrud, sorte skymasser hobede sig op over os, snart glimtede, buldrede og bragede det: KaZoom – et

knald, som skar luften midtover, og tagstenene fløj fra taget derovre. Så kom regnen, den tropiske regn. Mens teatret drømte om solen hjemme i Helsingør?

Byens brandvæsen passer godt på. Den Gamle By har ikke nogen brandstation, og det kunne være kønt, hvis vi skulle lave brandslukning som i oldeforældrenes barndom. Hvis alarmen går – og de første år, vi boede der, gik den jævnligt – kommer hele det nutidige brandslukningsudstyr op ad Viborgvej for fuld udrykning. Vi kunne høre dem langvejsfra, sprøjterne kom susende, som det hedder i børnesangen, og væltede ikke alle husene. For når de kom til Den Gamle By, var der ingen ildebrand. Vi stillede op med vores lykkelige unger og kiggede på stoute brandmænd, som sad ret op og ned og ventede, mens brandchefen gik ind og ledte. Han var nogle gange længe væk. Skinnende røde brandbiler, stiger og slanger og krom, man blev som barn igen, hvis ikke man allerede var det.

Så kom chefen ud, og brandkorpset kørte hjem igen. Siden må de have udskiftet brandalarmen. Nu kommer de kun sjældent. Men det var rart for os i nabohuset, at de vidste, de skulle skynde sig. Hver gang.

Flyttedag

Fortiden flytter sig. Hele tiden. Hold øje med den i bakspejlet, det er med den som med bilen bag os på motorvejen: Hvis den pludselig overhaler indenom, er fanden løs.

Også det lærer du om hos Danmarks Købstadsmuseum. Det er det, vi har museer til. De første mange år, vi boede der, var der fri adgang til museet, det var en gevinst for pensionistrejserne, som tilbød heldagsudflugter med bus og altid endte med et besøg i Den Gamle By: Det så godt ud i annoncen, og omfattede sikkert også en kop kaffe. Så kom Erik Kjersgaard til, han stod hver dag ved stoppestedet, når han skulle hjem, og vores børn observerede ham engang med en sort og en brun sko på. En sådan mand må være meget klog, tænkte de. Og det var han. Han indførte entré, museet lavede op. Før havde det kun kostet penge at komme ind i husene. Nu hegnede man området ind. Men nabolagets børn genindtog nærområdet, når de sidste gæster var gået. Så var der atter åbent til toppede brosten, gamle huse og arrige gæs – vores unger var heldige, de voksede op med Danmarkshistorien som daglig omgivelse.

Vi tog ejerskab til stedet, det tilkom os, mente vi. Og så kunne vi kloge os på klippefejl i de film, som var henlagt til de historiske ram-

EGOLAND 17.8.03 Ivar Gjærup

EGOLAND 29.9.03 Ivar Gjærup

EGOLAND 5.8.03 Ivar Gjærup

mer inde hos naboen, Gøngehøvdingen og Jul i Gammelby. Det er godt at kunne sidde blot et stenkast borte og vide bedre: Den der vej passer ikke!

Vi har fulgt 'vores' museum med beundring og stolthed gennem fire årtier. Senest var det halvfjerdsermuseum og allersenest Bymuseum under jorden, Aarhus Fortæller. Thomas Bloch Ravns udvidelse undrede mig først, det indrømmer jeg gerne: Hvem gider dog gå på museum for at se sin egen umiddelbare fortid, tænkte jeg. Det viste sig, at det gider alle. Vi fik de unge hjem og gik på besøg i Den Gamle By igen, nu stod vi så der blandt andre ivrige gæster og prøvede at komme i tanker om, hvornår vi egentlig fik farvefjernsyn i Danmark? En moden kvinde skar igennem, hun havde set Olympiske Lege fra München som barn, og det var i 1972, kunne vi enes om. Du må have haft rige forældre, sagde en til hende. Eller de betalte 'på afbedrag', tænkte vi andre. Det hed det dengang.

Min kones fætter fortabte sig i minderne, da vi stod foran radiobutikken. Vi havde fætterkusinetraf, og han havde gået med aviser for at spare sammen til det B&O-anlæg, som var udstillet i vinduet. Vores børn fik samme rørte fornemmelse ved at se kasettebåndoptageren og mindes båndspaghetti og blyanten, man forsøgte at redde sig med. De er så gamle nu, at ingen yngre kan begribe, hvad de taler om. Men det yngste familiemedlem havde lige smidt bleen og fik lov til at indvi toiletet i børnehaven – det havde vi ellers svoret aldrig at røbe – hun skulle pludselig, og dér stod den unge familie mellem de rødmaled små møbler med meget langt til nærmeste gæstetoilet og endnu længere over til os selv. Forældrene så på hinanden: Hvad med det historiske wc i børnestørrelse lige inde ved siden af? Det virkede. Fortiden har holdt flytting igen.

Husk det, hvis nøden melder sig.

Ridefødder,
Egoland.
17. august, 2003.

Kundgørelse,
Egoland.
29. september,
2003.

Orgasme,
Egoland.
5. august, 2003.

Fint besøg

Du bliver nødt til at komme ud, sagde min kone til mig. Jeg sad og tegnede næste EgoLand-stribe på mit arbejdsværelse. Alle naboerne er her. Og de har champagne med! Anledningen var et kongeligt besøg, Mary & Frederik skulle opleve Den Gamle By, og vores garage var sammen med naboens det suverænt bedste udkigssted, da parret ankom.

Mary sendte mig et blik, jeg ikke vil glemme. Jeg forstod pludselig kronprinsen. Kongehuset har svære opgaver, nu skulle hun ned ad den stejle trappe og prøve fedtemadder i Skomagerhuset ved siden af bødkerværkstedet. Selv fedtemadderne skræmte hende ikke – det var ikke til at se, i hvert fald, for det kom i fjernsynet og stod nok også at læse i oldermændens avis dagen efter. På mere stille dage kom landets dronning forbi, pludselig stod hun af nede på mit fortov, og jeg gøs ved tanken på, om vi nu også havde husket at gruse og salte og skrabe og bukke, og hvorfor fik vi ikke noget at vide, før hun kom? Men hun har sikkert frikort til museet og kan beslutte sig hurtigt, ligesom vi selv har. Og kan.

Det hænder, der kommer et par venlige folk over og pynter lidt

Det nygifte kronprinsepar besøgte Den Gamle By i juli 2004. Og der var trængsel. Fra garagen havde Gunvor og Ivar byens suverænt bedste udkigssted, da parret ankom. Foto Klaus Gottfredsen, 2004.

på tilstanden. Så ventes der fint besøg. Alverdens miljøministre på cykel fra rådhuset, det var et gribende syn, et af Svend Aukens lyse indfald. Politi og bombehunde gør deres arbejde, dem fik vi ofte en snak med. Nu står der betonklodser, sådan nåede det at blive, før vi kom væk. Var Den Gamle By en besværlig nabo? På store dage blev parkeringen opfindsom, og når der kom krydstogtsskib i havnen – vi så skorstenen fra soveværelsesvinduet – fyldtes Warmingsvej med turistbusser fra hele Jylland, som kørte i pendulfart. Men det vidste vi jo fra begyndelsen. Da vi flyttede ind, var der planer om parkering på tømmerpladsen mellem Viborgvej og Silkeborgvej. Nu står der et højhus på grunden. Det synes vi er surt. Vi havde en lokalplan i 1979, som sikrede, troede vi, at området omkring Den Gamle By kunne bevares med sit præg af lav bebyggelse og privat beboelse – som beskrevet i den plan. Nu gennemtrumfede man en tilføjelse: Dog kan der på Tømmerpladsen opføres et højhus til erhvervsformål i op til 70 meters højde. Læg mærke til 'dog', så lidt kræver det at gå fra 'lav' og 'privat' til 'høj' og 'erhverv'.

Jeg sad ved siden af Thomas Bloch Ravn, som var nyansat, da vi gjorde indsigelse, beboere og Købstadsmuseum sammen. Men byens vise fædre og mødre var hverken til at hugge eller stikke i. Siden har byrådet vistnok fortrudt det. Tak for din interesse, skrev rådhuset til mig, da de arkiverede mine gode grunde lodret: Dit brev vil følge sagen i dens videre behandling. Der var større interesser på spil. Nu parkerer museets gæster på fortovet ved juletid. Og parkeringsvagterne fylder bødekasen.

Om hundred år

Museet tog den kloge beslutning at flytte indgangen hen på hjørnet af Viborgvej og Warmingsvej. De sløjfede den livsfarlige trappe ned til fedtemadderne. I stedet fik vi en mur til genbo. Det lignede nærmest en rockerborg, sagde Købstadsmuseets egne folk til os. Løsningen var en lille genistreg, en historisk murrække. Vi har nydt synet af den dagligt, og muremestre kommer forbi med deres lærlinge og viser dem de forskellige slags murværk, som fagets folk må kende. En lille malerpige tog sig af træværket og skabte således opmærksomhed om de gamle maleteknikker. Hun stod der med hvid kabuds på sned over den tykke mørke fletning, som lå frem over den ene skulder, og varmede voks og blandede olier i gryder og potter og bøtter og jeg ved ikke hvad. Jeg var nødt til at spørge hende. Det var der mange andre mænd på min alder, der følte sig ansporet til.

En hårdt opvredet klud, sagde hun, sådan gjorde man også med kirkernes træværk: Så skinner det som nymalet. Også om hundrede år. Det vil vi holde øje med, lovede de gamle mænd hende.

Ingo Milton ringede fra København. Det gjaldt de gamle byggefag, museet ville lave en udstilling om læredrenge og håndværksmestre dengang, da bedstefar var ung eller hans oldefar var det. Det er ind gennem gården skråt over for bødkeren og skomageren. Det første syn, der møder gæsterne – og her må man hellere tage sit barnebarn ved hånden – er en bette knægt, som stjæler sig til nogle minutters søvn mere, før han skal møde hos mester, som skælder ud og langer lussinger. Det skulle Ingo tegne, han er en af landets fineste serietegnere og god ven af huset. Om vi gav en kop kaffe, når han kom fra møde i museet? Vidste I, at det var snedkerfaget, der lavede ligkisterne? De tog mål af de døde og af deres pengepung og indrettede produktet derefter, som man kan se i museet i dag. Men ikke blot det: De skulle også selv anbringe liget i kisten! Ingo kunne fortælle, så man så det for sig. Men han kan altså også tegne det. Mens han kom hos os, frembragte han sin herlige tegneserie om den læredreng, vi listede os forbi for ikke at vække ham, så livagtig er han nu to hundred år efter. Han gik gruelig meget igennem, før han blev snedkermester og i en sen alder skrev om sine oplevelser de tidlige år og om sine rejser ned i Europa 'på valsen', som det hed. Hvem tror I så fik tjansen, spurgte Ingo os, tjansen med at lægge kadaveret ned i kisten?

Læredrengen, selvfølgelig. Væk ham ikke! Han trænger til at sove. Tegneserier er ikke for folk med sarte nerver. Særligt ikke, når afdøde havde lidt af vattersot, og kisten var utæt. Så vankede der.

Naboskab

Vi vågnede hver dag til synet af købstadsmuseets smukke tagrygninger – den udsigt, som vores forfædre og formødre har haft i danske købstæder gennem mange slægtled. En gammel parkvej kanter Botanisk Have opefter, og både vejen og haven er en del af stedets udtryk. Dengang da indremissionær M.P. Madsen fik opført huset, vi har boet i, var den vej blot en stiptet linje ved landevejen mod Viborg. Ceresbryggeriet var blevet opført nede ved åen længe før og længere ude på landet, sådan som landet lå dengang. Et fint stik fra 1823 viser bakkefaldet ned mod åen, en hyrde driver nogle af byens køer hjemover, nøjagtigt der hvor Jydsk Haveselskab siden gav plads for Den Gamle By og Madsens hus. Kvæget boede inde i by-

ens stalde, men græssede herude på Aarhus Markjorder. Matriklen bærer stadig det navn, vi vil altid huske det som 117 kører på Aarhus Markjorder. 117 co hedder det på skødet, lidt mindre morsomt.

De samtlige Aarhus Køer! Sådan huskede Søren Kierkegaard dem, han kom forbi i 1840 på vej tilbage fra faderens oprindelsesland ude vestpå. Søren var andengenerationsindvandrer til København, som vi ville sige i dag, og kørte nu med ekstrapost tilbage mod Aarhus og civilisationen. Han spurgte postillonen, og postillonen slog ud med armen og gav dette storslåede svar. I dag ville han stå med mikrofon i bussen og være turistguide: "Det er samtlige Aarhus køer! Die gesamten Kühe von Aarhus! Tous les vaches, all the cows of Aarhus!"

Snart er vi selv gamle dage. Vore døtre trak i lange skørter og optog film til skolen ovre hos naboen om dengang, det var før. Nabohjælp er en god ting. Selv lånte jeg også hos Den Gamle By til min tegneserie EgoLand, da børnene var blevet store nok til at sige deres forældre imod. Det var jeg lært op med, at man ikke gjorde, heller ikke når man blev stor, ikke i Randers i 1950'erne i hvert fald – men Aarhus 2003, det var en anden sag. Generationskløften blev emne for en række striber i Politiken, hvor datteren kommer hjem på besøg og finder sine gamle forældre bosat i bindingsværkshusene ovre på den anden side af gaden. Forældrene er blevet fortid! De går

Der er vægmalerier op og ned ad trappen, som forestiller Den Gamle By og Botanisk Have. De er udført og signeret i 1936 af fotograf og maler Dupont med atelier på Store Torv.
Foto Asger Christiansen, 2018.

gammeldags klædt og taler gammeldansk, for sådan vil ungdommen vistnok altid opleve det, mens de selv lægger barndommen bag sig. Indtil fortiden overhaler dem også. Indenom.

Jeg tegnede Den Gamle By. Men før mig havde huset, vi boede i, haft en aarhusiansk Michelangelo i sving. Der var vægmalerier op og ned ad trappen, som forestillede Den Gamle By og Botanisk Have. Heller ikke dette indslag havde ejendomsmægleren pralet med: Den Gamle By var ikke et stenkast borte – den var at finde lige ude i forgangen. Michelangelo hed Dupont og signerede sit kunstværk i 1936. Før vi forlod stedet, fik den Gamle By lov til at fotografere malerierne og registrere dem. Dupont var fotograf med atelier på Store Torv, fandt vi ud af, fra de årtier, da den fotografiske kunst afløste malerkunsten. Vi har også afleveret nogle gardiner og lidt bohove, måske får de morfars brors kajak oveni med en pagaj i mahogni og Brammings gamle julekalender med nisser på et skihop.

Hvis det bliver sådan ved, ender vi vel alligevel, som de sagde til mig på Katedralskolen, dengang eventyret begyndte: Som del af museet?

Tak for godt naboskab,

Gunvor Øye & Ivar Gjørup

Neighbours for 39 years

Neighbours for almost forty years! That is the story of the years 1979 to 2018 told here, next door to Den Gamle By. Ivar Gjørup lived here with his wife, three children and a cat. Visitors to the Museum took the family's house to be part of the exhibition, and he welcomed them in his garden and pointed them in the right direction. He had the finest of views of the historical rooftops, the street and downtown Aarhus as well as the cruise ships with millions of tourists that came almost weekly over a span of four decades. For twenty five years he produced his comic strip EgoLand, published daily in the leading Danish newspaper Politiken, sometimes inspired by his large neighbour only a stone's throw away. The Botanical Garden and Den Gamle By were the children's playgrounds as they grew up. Visiting their parents' home in later years they found their childhood commemorated in the extremely popular 20th Century Museum that has been added to the older one. The grandchildren even took the liberty of 'opening' the Seventies Kindergarten, with its sanitary facilities still working for moments of need. Salutory facilities? That's what museums are!